

KU LEUVEN

Summer University

Feelings, nothing more than feelings –

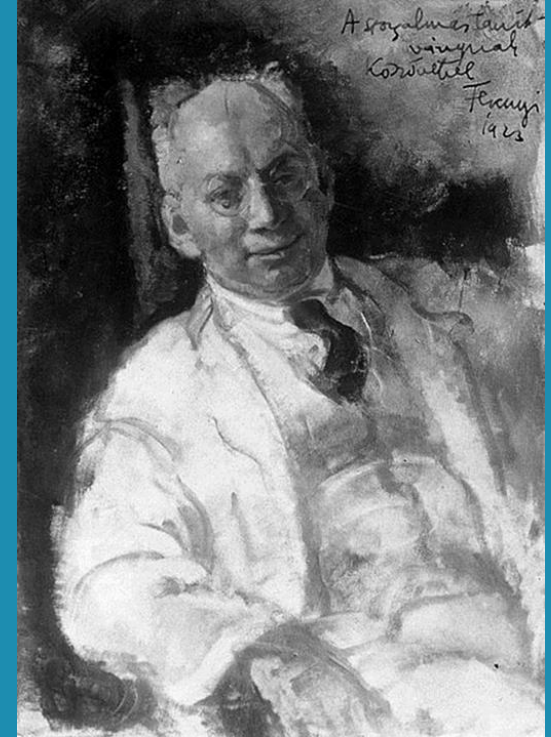
Gevoelens en psychoanalyse

Universiteit van Amsterdam

5 juli 2018

Tussen tederheid en passie

De klinische relevantie van Sándor Ferenczi

Dr. Jens De Vleminck

EBP-BSP / VVPT

Universitair Psychiatrisch Centrum Sint-Kamillus, Bierbeek (BE)

Inleiding

‘Herontdekking’ en ‘revival’:

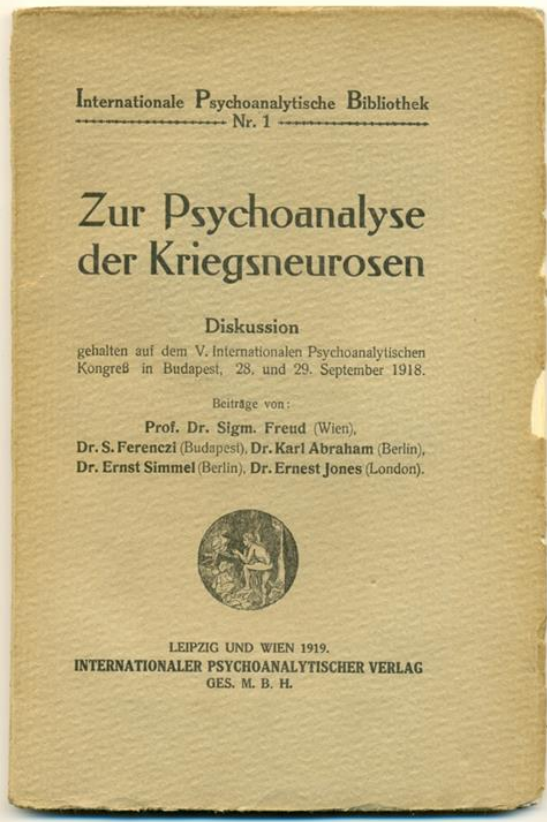
- Sándor Ferenczi (1873-1933) lange tijd slechts onrechtstreeks bekend: o.a. via de Bálints, Fairbairn en Winnicott (invloed in V.K. en V.S.)
- Rol van Freud-biograaf Jones
- *Journal clinique / Das klinische Tagebuch* (1985/1988)
- Briefwisselingen met Groddeck, Freud en Jones

Vragen:

- (1) Wat is de **historische relevantie** van Ferenczi (en de ‘School van Boedapest’)?
- (2) Waarin bestaat de **klinische specificiteit** van een ferencziaanse analyse (‘analytische techniek’)?
- (3) Wat is haar **actuele relevantie en betekenis**?

(1) Historische relevantie

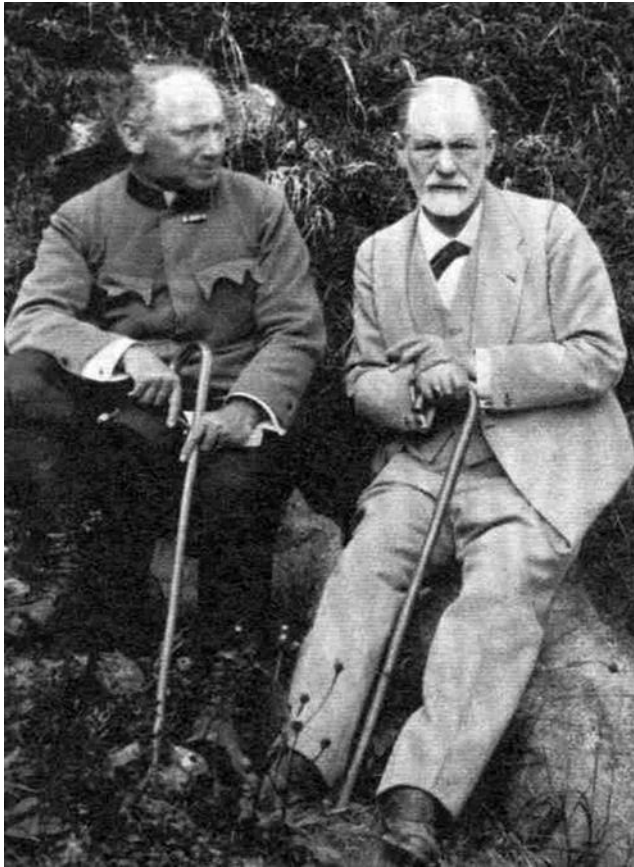
- Via Jung (1908); *compagnon de route*: Amerika (1909)
- Institutionaliseren en internationaliseren: IPA (1910)
- W.O. I: Congres van Boedapest (1918), ‘oorlogsneurosen’ (cf. Freud, ‘Aan gene zijde van het lustprincipe’, 1920)
- Eerste hoogleraar psychoanalyse (1919), hoofdredacteur *International Journal of Psycho-Analysis* en voorzitter IPA
- ‘Enfant terrible’ van de psychoanalyse (Ferenczi 1931); “mijn paladijn en geheime grootvizioer” (Freud & Ferenczi 2005)
- ‘School van Boedapest’: o.a. Bálint, Hermann, Hollós, Róheim, Klein, Devereux, Alexander en Rádo
- “Alle analytici (behoren) tot zijn leerlingen” (Freud 1933)
- “If, metaphorically, Sigmund Freud was the father of psychoanalysis, Sándor Ferenczi was the mother” (Hoffer 1993).
- Clinicus *pur sang* (Ferenczi) vs. labo-onderzoeker (Freud)

Clark University (Worcester), Massachusetts, 1909

(2) Klinische specificiteit

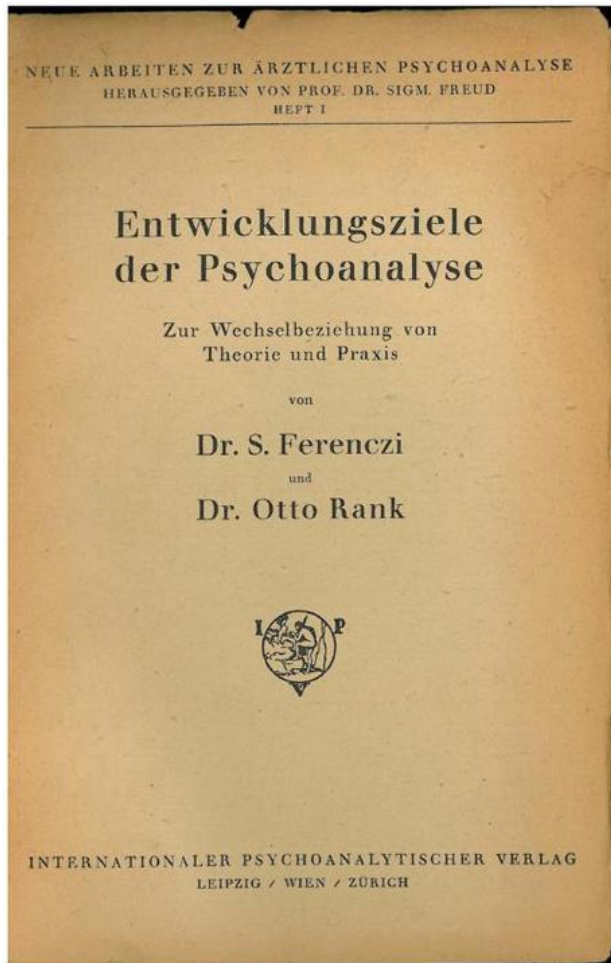

(a) 'actieve techniek'

(b) 'relaxatie-techniek'

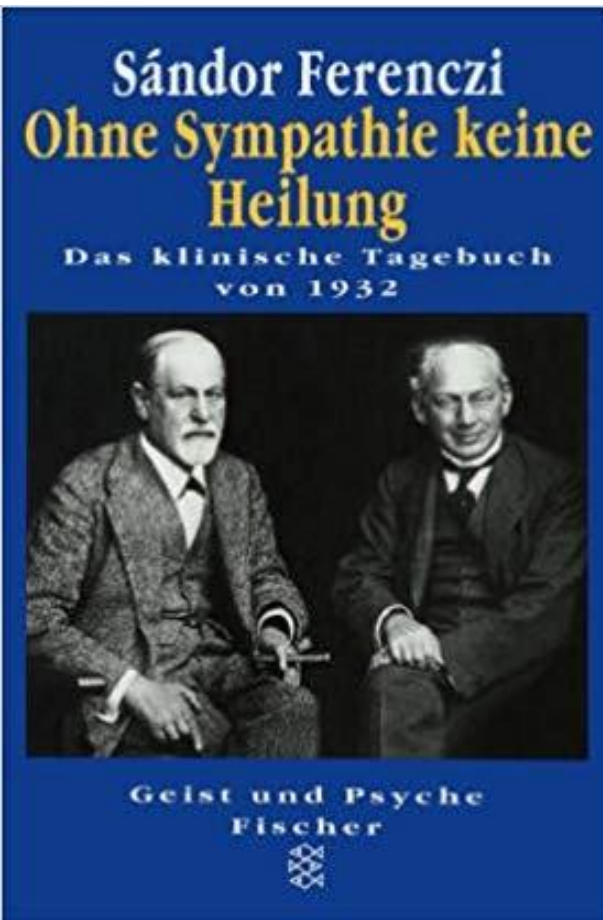
(c) 'mutuele analyse'

(2) Klinische specificiteit – (a) ‘actieve techniek’

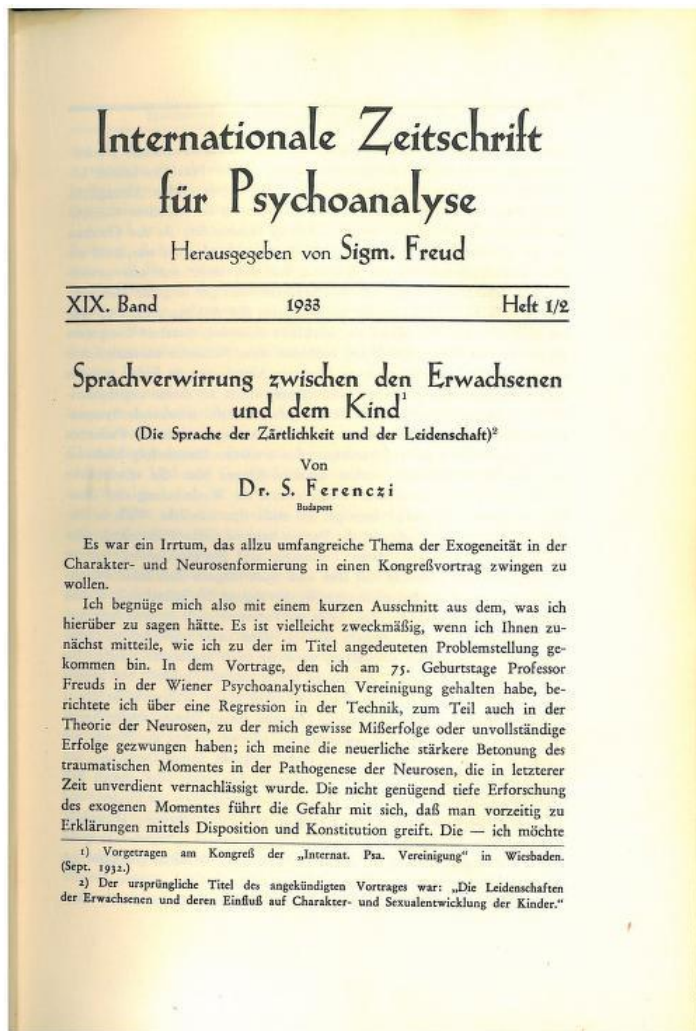
- ‘Wegen van de psychoanalytische techniek’ (Freud, 1919 [1918])
- ‘Entwicklungsziele der Psychoanalyse’ (1924)
- actieve rol en aandeel van de analyticus
- doel: regressie van de patiënt in de overdacht maximaliseren (met aandacht voor vroeg-infantiele ervaringen) en emotioneel geladen materiaal massaal in de analyse brengen
- Aandacht voor de (negatieve) tegenoverdracht
- Sterke ‘furor sanandi’
- Paternele aspect van de overdracht
→transformatie: relaxatie

(2) Klinische specificiteit – (b) ‘relaxatie’

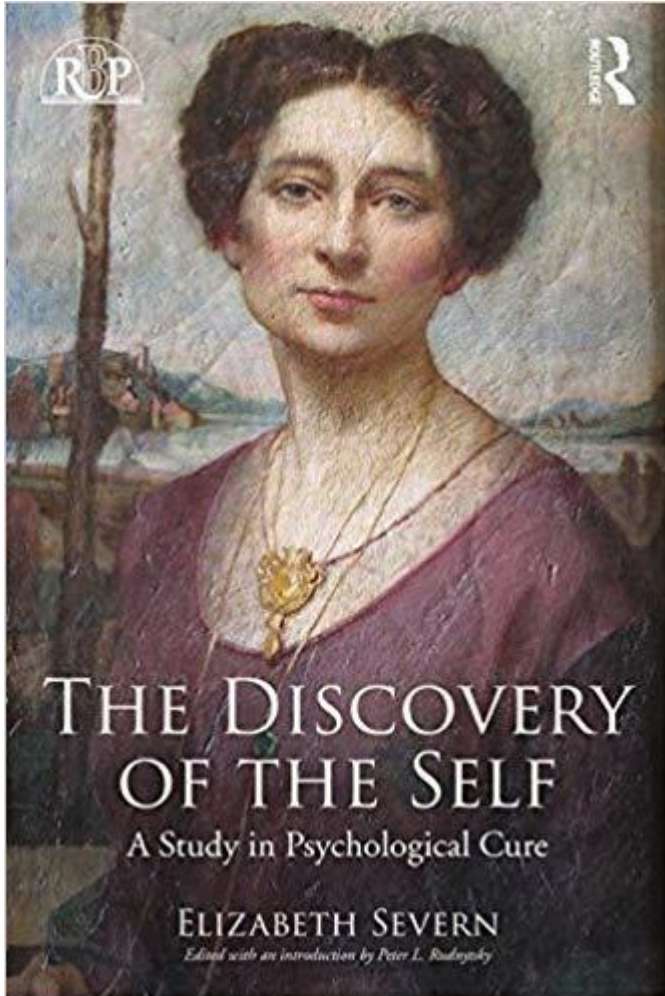
- Maternele aspect van de overdracht
- Doel: regressie van de patiënt maakt de ervaring van gemiste liefde in de kindertijd mogelijk
- Extreme gevoeligheid voor het lijden (vs. abstinentie)
- (Seksueel) trauma, borderline-pathologie en psychose
- Herdenken van de kliniek en de techniek vanuit een nieuwe opvatting van ‘trauma’; concept ‘splitsing’
- Nadruk primair op het ‘herhalen’ en herbeleven van het traumatische (i.t.t. primaat van het ‘herinneren’, Freud 1914) in de veilige context van de analyse (regressie); ervaring van ‘liefde’ vanwege de analyticus; ‘hoe’ en ‘wat’ van de patiënt centraal
- Gedeelde ervaring in de analyse; authentieke verhouding (vs. ‘professionele hypocrisie’)
- Nadruk op erkenning van de beperkingen van de analyticus; noodzaak van de leeranalyse
- Model: ‘Sprachverwirrung zwischen den Erwachsenen und dem Kind’ (1933); Engelse vert. 1949; Franse vert. 1961

Model: 'spraakverwarring'

- Ondertitel: 'Die Sprache der Zärtlichkeit und der Leidenschaft' – de taal van de *tederheid* en de *passie*
- Radicale asymmetrie
- Volwassenen / *analytici*: taal van de 'passie'
- Kind / *analysant*: taal van de 'tederheid'
- Confrontatie is conflictueus, traumatisch
- 'identificatie met de agressor' (A. Freud 1936); onverschillige reactie van de omgeving als belangrijke/ste parameter van het trauma
- Therapie: helende werkzaamheid door het trauma in veilige context te herbeleven
- 'Klassieke' benadering is problematisch; 'alwetende verleider', 'professionele hypocrisie'
- **Laplanche**: veralgemeende verleiding

(2) Klinische specificiteit – (c) ‘mutuele analyse’

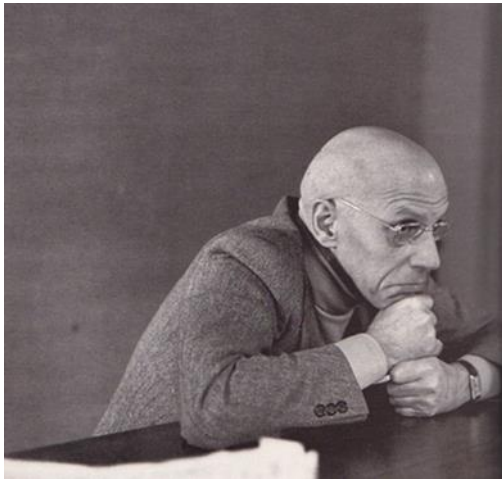

- *Das klinische Tagebuch* (1932/1988): Elizabeth Severn (R.N.)
 - analyse bij Ferenczi: 1924-1932
 - ‘Orpha’: intellect, levenskracht
- Interpersoonlijke psychoanalyse: Clara Thompson (Dm) en o.a. Harry Stack Sullivan
- Relationele psychoanalyse: Elizabeth Severn

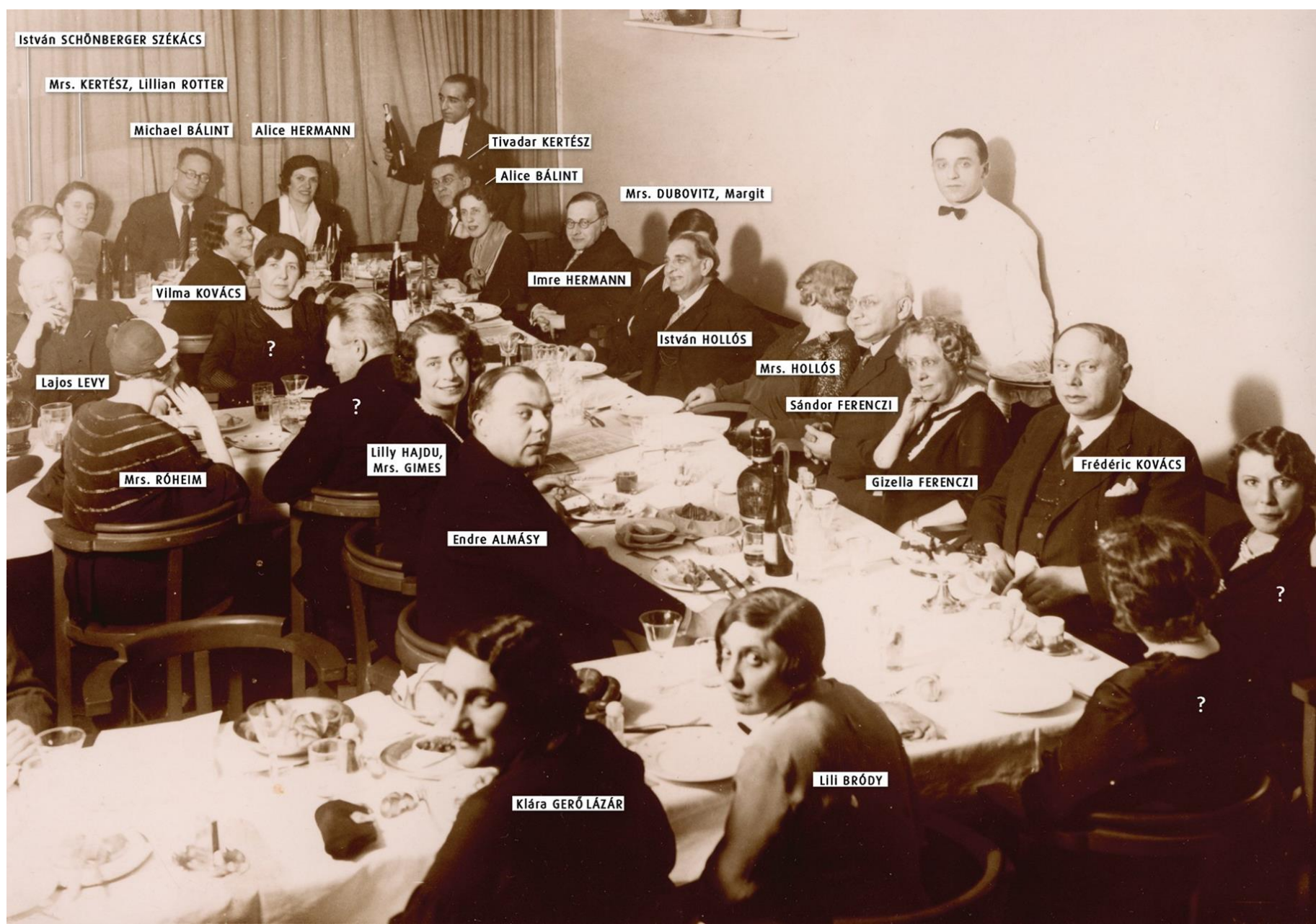
(3) Actuele relevantie

- **Intersubjectiviteit:** interpersoonlijk proces; tegenoverdracht; authentieke communicatie en vertrouwen (veiligheid) ('genuine emotional contact', **Fairbairn** 1952; 'basic ego-relatedness', **Winnicott** 1958; **Bowlby**, 1979; **Stern** 1985); onbewuste communicatie tussen analyticus en patiënt (**S. Freud** 1912, **Bion** 1970, **Ogden** 1994)
- **Objectrelationele benadering:** **Klein** ('primair narcisme') vs. **Balint** ('primaire objectliefde'); **narcisme** als reactie (**Balint, Kohut** 1977); archaische relatie tussen **moeder-kind**: 'mirroring', 'mentaliseratie' (**Fonagy & Target**), affectregulatie; 'optimale context' voor een 'gezonde' psychische ontwikkeling ('holding environment', 'good enough mother', **Winnicott**; 'containing', **Bion**)
- **Trauma** vanuit het inter-psychische (vs. excl. intra-psychische); realiteit van het trauma; 'identificatie met de agressor' (**A. Freud** 1936); vertrouwenspersoon in de post-traumatische fase; 'splitsing', 'atomisering', 'fragmentering' ('false self', **Winnicott; Bion** 1956-57; 'alien self', **Fonagy** 2002); rol van het **lichaam** bij het trauma (**Bion, Vermote**); **regressie** (**Balint** 1968, **Winnicott** 1955).
- **Psychosomatiek:** psychoanalyse in geneeskunde; lichaamstaal en fysiek contact
- Omgaan met **techniek**, de vraag van de verhouding theorie en praktijk ('No memory, no theory, no desire', **Bion** 1967); professionele afstand / zelfonthulling

Tot slot

- Voorstel: in het spoor van Freud is Ferenczi eveneens een “instaurateur de discursivité” (Foucault 1969): het veld van ‘de psychoanalyse en haar toepassingen’; de psychoanalytische psychotherapie
- Statuut van theorie: verschillende denk- en behandelkaders voor zeer uiteenlopende pathologieën, aan gene zijde van de klassieke kuur (“pure goud”, Freud 1919)
- ‘Analyseren’ als het ‘onmogelijke beroep’ (Freud 1937); ‘techniek’ en/of kunst/kunde?
- Ferenczi als analyticus van de ‘hopeloze of verloren gevallen’ (Balint 1949)
- “De Hongaren zijn er zich van bewust dat de psychoanalyse een tweerichtingsstraat is” (Roazen 2001)

István SCHÖNBERGER SZÉKÁCS

Mrs. KERTÉSZ, Lillian ROTTER

Michael BÁLINT

Alice HERMANN

Tivadar KERTÉSZ

Alice BÁLINT

Mrs. DUBOVITZ, Margit

Imre HERMANN

Vilma KOVÁCS

István HOLLÓS

Mrs. HOLLÓS

Lajos LEVY

Sándor FERENCZI

Lilly HAJDU,
Mrs. GIMES

Frédéric KOVÁCS

Mrs. RÓHEIM

Gizella FERENCZI

Endre ALMÁSY

?

?

LIII BRÓDY

Klára GERÓLÁZÁR

Publicaties aan auteursprijs: jens.devleminck@kuleuven.be

